

Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Олександр ДЗЮБЛЮК

д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи

Тернопільський національний економічний університет, Україна

МАКРО- І МІКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

На сьогодні подальший розвиток банківського сектора вирішальною мірою залежить від швидкості подолання кризових явищ, а відтак програма стабілізаційних заходів має враховувати комплекс факторів, що власне і виявили негативний вплив на нього. Банківський сектор, здійснюючи фінансове посередництво на ринку, особливо з урахуванням його сучасних глобальних масштабів, поза сумнівом, здатен міняти характер циклічних процесів, посилюючи волатильність та нестабільність показників економічного розвитку.

Від початку 2014 року в Україні триває безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз. Конфлікт на сході України разом із накопиченими у попередні роки макроекономічними дисбалансами зруйнували фінансову стабільність держави. У 2014 році ВВП України скоротився на 6,7%, дефіцит зведеного бюджету України (разом з НАК «Нафтогаз України») перевищив 10% від ВВП. Гривня знецінилася майже утричі. Інфляція зросла майже на 25%. Дефіцит зведеного платіжного балансу сягнув 13 млрд. дол. США. Золотовалютні резерви знизилися до 7,5 млрд.дол. на початок року. Із банківської системи було вилучено 126 млрд. грн. – майже третину всіх депозитів. Такі показники є критичними для будь-якої економіки, а особливо для її фінансового сектора.

Нинішня криза і справді є кризою передусім фінансовою, виходячи із першопричин її виникнення. Утім, було б несправедливо вважати саме фінансову сферу економіки головним і чи не єдиним джерелом кризових явищ і нових шоків для нефінансових секторів господарства. Адже загострення кризи у банківському секторі країни, що триває від початку 2014 року не було виявом сьогодення, а стало результатом нагромаджених упродовж двох десятиліть розвитку нашої країни макро- і мікроекономічних проблем.

У якості головних серед таких проблем макроекономічного характеру, що на сьогодні супроводжують функціонування банківського сектора, однак виявляють руйнівний ефект не лише на нього, а й на всю економіку, слід відзначити наступні.

Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

По-перше, надмірний рівень монополізації економіки і зосередженість переважної більшості виробничих ресурсів в руках обмеженого кола осіб. Це має двоякий негативний вплив на економіку і банківську систему. З одного боку, це обмежує ринкові можливості ціноутворення на основі вільної конкуренції, що призводить до істотних проблем із повноцінним розвитком виробництва саме під дією ринкових сил, а з іншого, нівелює ринок праці, визначаючи низький рівень доходів працездатного населення із неможливістю здійснювати заощадження як ключове джерело ресурсів для банківської системи.

По-друге, розбалансованість державних фінансів і дефіцит пенсійного фонду, що призводить до залучення коштів державою на внутрішньому ринку запозичень, породжуючи ефект витіснення, за якого держава як позичальник вступає в конкуренцію із виробничим сектором у боротьбі за грошові ресурси, а також при наявності обмежених можливостей щодо акумулювання цих ресурсів на внутрішньому ринку, нагромаджує зовнішні запозичення з усіма негативними наслідками для платіжного балансу, а також монетизує державний борг інструментами НБУ, коли останній змушений нарощувати частку державних боргових зобов'язань у структурі своїх активів, що відкриває прямий шлях до емісії з усіма негативними наслідками для інфляційних процесів і динаміки обмінного курсу.

По-третє, економіка України переживає не традиційну циклічну кризу, характерну для економік розвинутих країн, в яких спади виробництва чергуються з підйомами, а довготривалу, системну кризу, яка має структурний характер, пов'язаний передусім із сировинною орієнтацією національного виробництва та його надмірною залежністю від кон'юнктури зовнішніх ринків. Як наслідок, маємо переважання експортоорієнтованого виробництва, а також переважання у внутрішньому споживанні імпорту, що визначає залежність макроекономічної і фінансової стабільності в країні від динаміки обмінного курсу національної валюти.

По-четверте, що випливає із попереднього, кон'юнктурні ризики зовнішньоекономічної діяльності, переважання імпортової складової у структурі внутрішнього споживання призводять до постійного нарощування дефіциту платіжного балансу, що виявляє девальваційний тиск на гривню із періодичними діями НБУ щодо відмови від втручання у торги на внутрішньому валютному ринку задля підтримки курсу та відповідними наслідками щодо його обвалу.

По-п'яте, девальвація призводить до величезних втрат банків, у яких в структурі активів і пасивів значна частина номінована в іноземній валюті. З одного боку у банків зростають витрати на обслуговування зобов'язань перед своїми клієнтами, а з іншого виникають труднощі із поверненням валютних кредитів. Крім того, із підвищенням ризиків банки змушені нарощувати

Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

обсяги сформованих резервів, які відносяться на витрати. А зростання витрат при зниженні доходів призводять до прямих збитків банків і їх неспроможності виконувати свої зобов'язання уже за іншими пасивами, в т.ч. і в національній валюті.

По-шосте, наростання залежності від зовнішніх запозичень в умовах хронічного спаду національного виробництва і відсутності джерел для акумулювання внутрішніх ресурсів, призначених для активізації економічного зростання. Не сприяє цьому також відсутність повноцінного фондового ринку.

По-сьоме, зосередженість переважно на короткострокових потребах бізнесу у капіталі та обслуговування банками передусім платіжного обороту своїх клієнтів. Висока ризикованість довготермінових бізнес-проектів зумовлює у банківського сектора відсутність належних довгострокових стратегій здійснення інвестицій у реальний сектор, а також його незацікавленість у довгостроковому кредитуванні підприємств.

По-восьме, стратегічні орієнтири грошово-кредитної політики НБУ, сконцентровані на досягненні виключно цінової стабільності, що зумовлює відсутність впливу на кредитні програми комерційних банків з боку центробанку ані через компенсаційні механізми формування резервів, ані через механізми пільгових процентних ставок, ані через механізми довгострокового рефінансування.

Разом із тим, невідкладного вирішення потребують і ті проблеми, які стосуються безпосередньо самого банківського сектора, тобто уже мікрорівня функціонування фінансового посередництва в економіці. Серед них можна відзначити три наступні: по-перше, недостатній рівень капіталізації банківського сектора, а відтак його надмірна вразливість до ризиків; по-друге, слабкість ресурсної бази банківських установ і відсутність належного обсягу грошових ресурсів для довгострокового кредитування реального сектора, без чого неможливою є повномасштабна модернізація економіки; по-третє, недостатньо ефективна кредитна політика та недоліки в управлінні ризиками банківської діяльності і, як наслідок, переобтяженість банків проблемними активами. Вирішення проблем недостатнього рівня капіталізації, поліпшення ресурсної бази та оптимізації кредитної політики банків спроможне стати принаймні початковим кроком на шляху реалізації комплексу заходів щодо підвищення взаємодії банківського сектора як основної інституційної ланки сучасного фінансового простору і реального сектора економіки на національному рівні.

Однак повноцінне відновлення ефективного функціонування банківського сектора країни неможливе без розв'язання комплексу тих завдань, які спрямовані на забезпечення структурної

Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ: ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

перебудови економіки, досягнення стабільного економічного зростання, фінансової стійкості і макроекономічної збалансованості.